

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen en Steenmarter aan de Raadhuishof te Berkel en Rodenrijs

- concept -

November 2022

P21-133/W2219

Auteur XXXXXXXXXX

Natuur-Wetenschappelijk Centrum

078-6213921

info@nwcadvies.nl

www.nwcadvies.nl

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen en Steenmarter aan de Raadhuishof te Berkel en Rodenrijs

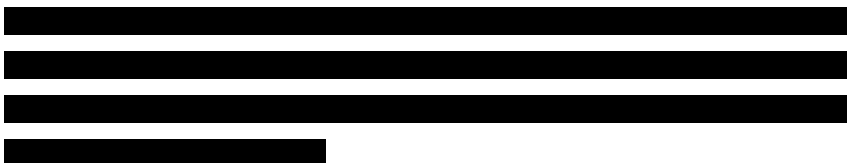
concept

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen en Steenmarter aan de Raadhuishof te Berkel en Rodenrijs

Opdrachtgever: KuiperCompagnons

Uitvoering: Natuur-Wetenschappelijk Centrum

Veldwerk:

Samenstelling:

Foto's: NWC

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen en Steenmarter aan de Raadhuishof te Berkel en Rodenrijs [Samenst.: Lips, J.] [Foto's:NWC]. Met lit. opg., Dordrecht: Strix/ NWC.

Trefw.: Wet natuurbescherming, vleermuizen, Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Steenmarter, Raadhuishof, Berkel en Rodenrijs.

W2219/P21-133

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt of verveelvoudigd, door middel van; druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever of de opdrachtgever.

Dordrecht, november 2022

Inhoud

Samenvatting

1	Inleiding	7
2	Gebiedsbeschrijving en voorgenomen plannen	9
3	Wettelijk kader	11
4	Methode	15
	<i>4.1 Aanvullende Quicksan Terpstraat</i>	15
	<i>4.2 Soortspecifiek aanvullend onderzoek</i>	16
5	Resultaten	19
	<i>5.1 Resultaten (en bevindingen) aanvullende Quicksan Terpstraat 16</i>	19
	<i>5.2 Resultaten aanvullend onderzoek</i>	20
6	Effecten, verplichtingen en aanbevelingen	27

Referenties

Bijlage 1: Beschermden soorten Wet natuurbescherming

Bijlage 2: Vleermuizen en ruimtelijke ingrepen

Bijlage 3: Vogels en ruimtelijke ingrepen

Samenvatting

Onderstaande tabel geeft de conclusies uit voorliggend rapport weer. Voor de volledigheid en om een verkeerde interpretatie te voorkomen, dient ook hoofdstuk 6 (effecten, verplichtingen en aanbevelingen) gelezen te worden.

Soortgroep	Effecten beschermde soorten	Verplichtingen
Vleermuizen	Verstoring/vernietiging van een zomerverblijfplaats en mogelijk twee paarverblijfplaatsen van de Gewone dwergvleermuis.	Aanvraag ontheffing van de Wet natuurbescherming (artikel 3.5) en het treffen van compenserende en mitigerende maatregelen; Zorgplicht.
Vogels met een vaste verblijfplaats (Terpstraat 16)	Geen.	Zorgplicht.
Algemene broedvogels	Geen.	Werkzaamheden die verstorende aard kunnen hebben op aanwezige broedgevallen in de vegetatie of bebouwing uitvoeren buiten broedseizoen (globaal: maart tot en met augustus). Indien dit niet mogelijk is dient vooraf aan de werkzaamheden een broedvogelcheck uitgevoerd te worden door een ecologisch deskundige.
Grondgebonden zoogdieren	Geen.	Zorgplicht.

1. Inleiding

In het plangebied aan de Raadhuisshof in Berkel en Rodenrijs staat een langgerekt appartementengebouw van drie lagen hoog. Het appartementengebouw zal in de voorgenomen plannen gesloopt worden. Het gebouw en de vegetatie rondom het gebouw zullen hierbij heringericht worden, zodat meer woon- en parkeermogelijkheden worden gecreëerd. Uit een eerdere quickscan, uitgevoerd door het NWC (■■■■■■■■■■ 2020), blijkt dat het pand en de vegetatie binnen het plangebied mogelijk gebruikt worden als vaste verblijfplaats en/of functionele leefomgeving van diersoorten die onder de bescherming van de Wet natuurbescherming vallen. Het gaat om verblijfplaatsen en/of functionele leefomgeving van vleermuizen en Steenmarter. Deze soorten, hun functionele leefomgeving en hun verblijfplaatsen zijn strikt beschermd.

Als gevolg van de voorgenomen plannen bestaat de kans dat verblijfplaatsen van deze soorten vernield worden en worden mogelijk individuen van deze soorten verstoord, verwond of gedood, hetgeen leidt tot overtreding van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming. Om deze reden is aanvullend onderzoek uitgevoerd om de aanwezigheid van vleermuizen en/of Steenmarter vast te kunnen stellen dan wel uit te kunnen sluiten.

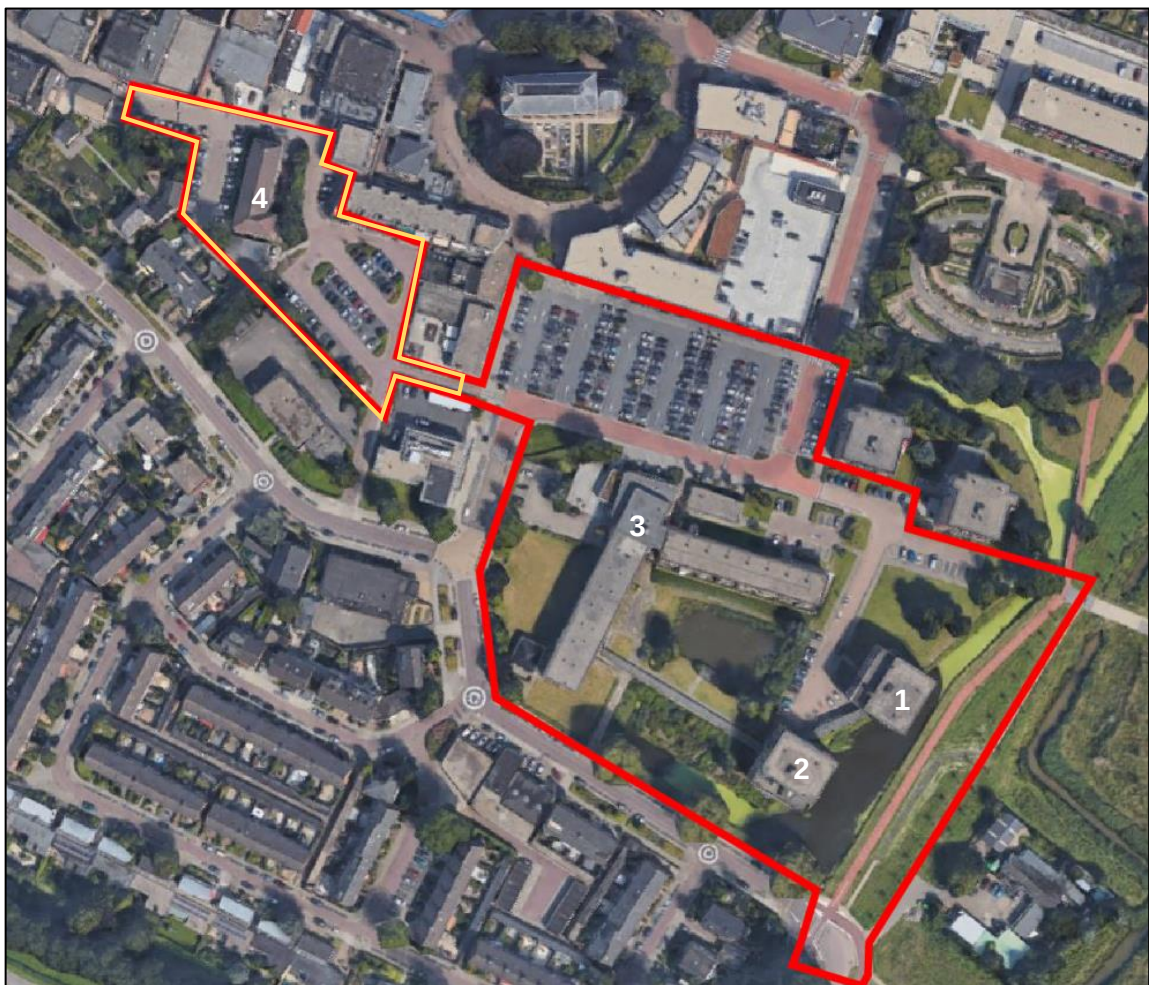
Inmiddels is de plangrens verlegd waardoor een extra deel bebouwing binnen het plangebied is komen te liggen (hier verder genoemd als Terpstraat 16). Deze bebouwing en de aanwezige vegetatie zijn gecontroleerd op geschiktheid voor verblijfplaatsen en/of functionele leefomgeving van soorten als vleermuizen, vogels met een vaste verblijfplaats en grondgebonden zoogdieren.

KuiperCompagnons heeft het Natuur-Wetenschappelijk Centrum (NWC) gevraagd een om aanvullend onderzoek naar vleermuizen en de Steenmarter uitvoeren, inclusief de aanvullende quickscan en mogelijk het extra benodigde aanvullend onderzoek (met betrekking tot Terpstraat 16) binnen dit plangebied.

2. Gebiedsbeschrijving

Gebiedsbeschrijving

Het plangebied bevindt zich binnen de bebouwde kom van Berkel en Rodenrijs (figuur 1) en bestaat uit een voormalig woonzorgcentrum met een vijver. Het gebied wordt aan de noordzijde begrensd door de Molenwerfstraat met daarachter een winkelcentrum en parkeergelegenheden. De oostzijde wordt begrensd door de groene bermen langs het Berkeldijkje en het zich daarachter bevindende Annie M.G. Schmidt Park. Aan de zuid- en westzijde ligt de Raadhuislaan bestaande uit een politiebureau, woningen en enkele bedrijfspanden. De sloop betreft alleen appartementengebouw 3 en de loopbrug tussen eerdergenoemde en gebouw 2.

Figuur 1: Ligging van het plangebied (rood omlijnd). Het niet eerder onderzochte deel 'Terpstraat 16' is geel omlijnd.
Bron: Google Maps

Voorgenomen plannen

Het voormalig KPN-gebouw gelegen aan de Terpstraat 16 (gebouw 4) wordt binnen de voorgenomen ontwikkelingen gesloopt. Daarnaast zijn er ontwikkelingsplannen voor een deel van de Hergerborchlocatie (gebouw 3). Daartoe zal het westelijke deel van gebouw 3, gelegen aan de Raadhuislaan worden gesloopt, inclusief de overdekte looper richting het Raadhuishof. Het langgerekte deel van gebouw 3 gelegen aan de

Molenwerfstraat en de twee gebouwen aan het Raadhuishof (gebouwen 1 en 2) blijven in de toekomstige situatie behouden.

3. Wettelijk kader

In Nederland is de bescherming van belangrijke natuurwaarden vanaf 2017 wettelijk vastgelegd in de Wet natuurbescherming (Wnb). Het gaat hierbij zowel om bescherming van soorten als bescherming van gebieden.

Onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming

De provincies zijn sinds 1 januari 2017 verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet natuurbescherming en dus ook voor ontheffingsaanvragen.

Om een ontheffingsaanvraag in behandeling te nemen, dient het onderzoek aan goed-gekeurde voorwaarden (o.a. ten aanzien van methode, intensiteit, periode, tijd tussen onderzoeksmomenten) te voldoen. Slechts als het onderzoek volgens deze voorwaarden uitgevoerd is, kan volgens de wetgever een goed onderbouwde uitspraak gedaan worden over;

- de aanwezigheid van beschermde soorten;
- de functie van een gebied of onderdelen binnen een gebied voor deze beschermde soorten;
- het belang van een gebied of onderdelen binnen een gebied voor aanwezige beschermde soorten;
- de effecten van plannen op deze soorten;
- de keuze voor te nemen (mitigerende- en/of compenserende) maatregelen.

De voorwaarden waaraan onderzoek moet voldoen, staan beschreven in de kennisdocumenten die in opdracht van de wetgever door BIJ12 opgesteld zijn en de inventarisatieprotocollen van het Netwerk Groene Bureaus. Onderzoeken die niet volgens deze voorwaarden uitgevoerd zijn, kunnen volgens het bevoegd gezag geen basis en onderbouwing vormen van ontheffingsaanvragen en aanvragen zullen om die reden afgewezen worden.

Het NWC is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en werkt volgens bovengenoemde kennisdocumenten en inventarisatieprotocollen.

Soortbescherming

Voor dier- en plantensoorten zijn in de Wnb een aantal verbodsbepalingen opgenomen, waarvan vooral de artikelen 3.1, 3.5 en 3.10 belangrijk zijn in het kader van flora- en faunaonderzoek bij onder andere ruimtelijke ontwikkelingen (tekstvak 1).

De verbodsbepalingen uit de artikelen gelden overal in Nederland, ongeacht het type of de omvang van de werkzaamheden of activiteiten die uitgevoerd worden. De bepalingen uit de Wnb kunnen daarom van invloed zijn op ruimtelijke ingrepen, zoals het aanleggen van infrastructuur, het slopen en realiseren van bebouwing, het uitbreiden van industriegebieden en het kappen van bomen. Ook bij het opstellen of herzien van bestemmingsplannen zijn de bepalingen uit de Wnb van belang. In het kader van het zorgvuldigheidsbeginsel en het voorzorgsbeginsel (Algemene Wet

Bestuursrecht) dient bij het opstellen en herzien van bestemmingsplannen en bij (ruimtelijke) activiteiten een toetsing aan de Wnb plaats te vinden. Deze toetsing moet de volgende onderdelen bevatten:

- Een inventarisatie van het voorkomen van wettelijk beschermde dier- en plantensoorten in het plangebied en binnen de invloedssfeer van de activiteit;
- Een inventarisatie en beoordeling van (significant) nadelige effecten als gevolg van de activiteit, op beschermde soorten die binnen het plangebied en/of binnen de invloedssfeer van de activiteit aanwezig zijn;
- Indien nodig een opname van maatregelen die de negatieve effecten op de beschermde soorten en hun leefgebieden mitigeren en/of compenseren.

De Wnb kent drie categorieën van beschermde soorten die ook terug te vinden zijn in de artikelen met verbodsbepalingen: alle vogels uit de Europese Vogelrichtlijn (artikel 3.1), alle soorten die in de Europese Habitatrichtlijn vermeld worden (artikel 3.5) en “overige soorten” (artikel 3.10) die alleen op nationaal niveau beschermd worden. Provincies mogen afwijken van de lijst met “overige soorten” door vrijstelling te verlenen voor bepaalde soorten. Hierdoor kan deze lijst per provincie verschillen. Een overzicht van alle beschermde soorten is te vinden in bijlage 2.

Soorten Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn

Wanneer één of meerdere verbodsbepalingen uit artikel 3.1 en/of artikel 3.5 Wnb overtreden worden door de voorgenomen activiteit, dient een ontheffing aangevraagd te worden bij de provincie waarin de activiteit plaatsvindt. Een ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen wordt voor soorten uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn alleen verleend wanneer voldaan wordt aan *elk* van de volgende voorwaarden:

- Er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- Zij is nodig:
 - a) In het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid; of
 - b) In het belang van een dwingende reden van groot openbaar belang; of
 - c) In het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Voor vogels kan echter geen beroep gedaan worden op belang b “dwingende reden van groot openbaar belang”.

Wanneer overtreding van de verbodsbepalingen voorkomen kan worden door het treffen van mitigerende maatregelen, is het aanvragen van een ontheffing niet nodig. Wel kan in dergelijke gevallen toch ontheffing aangevraagd worden om de te treffen maatregelen goed te laten keuren. Indien het bevoegd gezag de maatregelen goedkeurt, wordt door hen een “positieve afwijzing” afgegeven.

Tekstvak 1: Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming

Artikelen 3.1, 3.5 en 3.10 Wet natuurbescherming:

Artikel 3.1

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.

Artikel 3.5

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van de dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen of af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Artikel 3.10

1. Het is verboden:
 - a) In het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten genoemd in de bijlage, onderdeel A bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
 - b) De vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen;
 - c) Vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Bij de aanvraag van een ontheffing in het kader van de Wnb zijn een activiteitenplan en, in sommige gevallen, een compensatieplan noodzakelijk. Hierin staan de bevindingen uit de flora- en faunatoets vermeld en worden maatregelen beschreven die uitgevoerd zullen worden om ervoor te zorgen dat de nadelige effecten op beschermde plant- en diersoorten in en binnen de invloedssfeer van de activiteit zoveel mogelijk voorkomen, dan wel beperkt worden.

Overige soorten

Voor de soorten uit deze categorie geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen uit artikel 3.10 mits een door het ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode van toepassing is op de activiteit. Indien aantoonbaar gewerkt kan worden volgens een dergelijke gedragscode, hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden voor het overtreden van één of meerdere verbodsbepalingen uit artikel 3.10 van de Wnb.

Indien er geen goedgekeurde gedragscode van toepassing is op de activiteit of het niet mogelijk is om volgens een dergelijke gedragscode te werken, dient bij overtreding van verbodsbepalingen wel een ontheffing aangevraagd te worden. De ontheffing kan voor deze soorten echter op grond van meer belangen verleend worden dan het geval is voor de Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten.

Zorgplicht

Tenslotte geldt voor alle plant- en diersoorten (ook de onbeschermden) de zorgplicht uit artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming. Deze houdt in dat mogelijke nadelige gevolgen voor planten en dieren, voor zover redelijk, zoveel mogelijk vermeden moeten worden.

4. Methode

4.1 Aanvullende Quicksan Terpstraat 16

In het kader van de Wet natuurbescherming is een aanvullende quickscan flora en fauna uitgevoerd. Deze quickscan is ter aanvulling gedaan op de reeds uitgevoerde quickscan. Er heeft vooraf een literatuurstudie plaatsgevonden en er is een veldbezoek uitgevoerd. Voor het literatuuronderzoek is gebruikgemaakt van verspreidingsgegevens van soorten verzameld door de verschillende soortenorganisaties. Op basis van het literatuuronderzoek is o.a. bepaald voor welke soortgroepen de aanwezigheid en/of de geschiktheid van het plangebied onderzocht diende te worden. Tijdens de quickscan is daarom specifiek rekening gehouden met de mogelijke aanwezigheid van beschermde vleermuizen, vogels met een vaste verblijfplaats en grondgebonden zoogdieren.

Op basis van habitateisen, verspreidingsgegevens en kenmerken van het plangebied worden beschermde dagvlinders niet verwacht. Bovendien komen de meeste beschermde vlindersoorten op slechts een aantal locaties in Nederland voor (voornamelijk natuurgebieden). Om deze redenen is deze soortgroep buiten beschouwing van de quickscan gelaten. Beschermde soorten herpetofauna en aquatische fauna worden op basis van habitateisen niet in het plangebied verwacht. Om deze reden kon de aanwezigheid van beschermde soorten uit deze soortgroep eveneens op voorhand worden uitgesloten.

Het veldbezoek is op 10 september 2021 uitgevoerd door medewerkers van het NWC. De temperatuur tijdens het veldbezoek bedroeg 22 °C, er was dichte bewolking en de windkracht was 3 Bft. Deze gegevens zijn door de medewerkers in het veld gemeten of ingeschat.

Vleermuizen

Alle vleermuissoorten worden beschermd door de Wet natuurbescherming. Het plangebied is daarom beoordeeld op de mogelijke waarde voor vleermuizen. Hierbij is beoordeeld of verblijfplaatsen van vleermuizen binnen het plangebied aanwezig kunnen zijn. Ook is gelet op sporen van vleermuizen, zoals keuteltjes, afgebeten insectenvleugels. Daarnaast is er tijdens het veldbezoek beoordeeld of er in en in de directe omgeving van het plangebied potentieel belangrijke vliegroutes en/of foerageergebied aanwezig zijn, zoals bomenrijen, andere groene, lijnvormige landschapselementen, en kleinschalige weilanden en andere half open gebieden. Hierbij is tevens gelet op het aanbod van geschikt foerageergebied in en in de omgeving van het plangebied.

Vogels met een vaste verblijfplaats

Vogels met een vaste verblijfplaats worden jaarrond beschermd door de Wet natuurbescherming. Dit geldt ook voor hun functionele leefomgeving (bijlage 3).

Voorbeelden van deze soorten zijn de Buizerd (*Buteo buteo*), de Huismus (*Passer domesticus*) en de Sperwer (*Accipiter nisus*). Tijdens de quickscan is het plangebied onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vogels met een vaste verblijfplaats en is bepaald welke gevolgen de voorgenomen plannen voor deze vogels met zich meebrengen (zoals verstoring door geluid). Er is onder meer gelet op sporen (braakballen, veren, uitwerpselen, etc), nesten (o.a. oude kraaiennesten) en waarnemingen van de betreffende vogelsoorten (geluid/zicht/territorium indicierend gedrag). Tevens is bekeken of het plangebied een significant onderdeel zou kunnen zijn van de functionele leefomgeving van een vogelsoort met een vaste verblijfplaats.

Grondgebonden zoogdieren

Tijdens het veldbezoek is er beoordeeld in hoeverre het plangebied geschikt leefgebied vormt voor strikt beschermde marterachtigen en andere beschermde grondgebonden zoogdieren. Hierbij is onder andere gelet op de aanwezigheid van sporen van deze soorten, holtes in de bomen, hollen, burchten en de aanwezigheid van functionele leefomgeving voor deze soorten.

4.2 Soortspecifiek aanvullend onderzoek

Vleermuizen

Vleermuizen gebruiken het landschap gedurende het jaar op verschillende manieren; door het jaar heen maken ze gebruik van kraamplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijven, winterverblijfplaatsen en jachtgebied. Daarnaast gebruiken ze landschapselementen, zoals bomenrijen en watergangen als vliegroute. Om de aanwezigheid van vleermuizen in het plangebied vast te stellen zijn onderzoeksvoorwaarden aangehouden uit het vleermuisprotocol (januari 2021) dat dit onderzoek beschrijft. In dit geval was sprake van benodigd aanvullend onderzoek om de aanwezigheid van kraam-, zomer-, paarverblijfplaatsen, tussenkwartieren en (massa)winterverblijfplaatsen in kaart te brengen. Daarnaast is onderzocht of de vegetatie binnen het plangebied wordt benut als (deel van) foerageergebied.

Het vleermuisonderzoek bij Raadhuishof is uitgevoerd middels een totaal van zeven inventarisatiemomenten; drie inventarisaties hebben in de kraam /zomerperiode (half mei - half juli) plaatsgevonden. Aangezien de aanwezigheid van een verblijfplaats van de Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) op voorhand niet kon worden uitgesloten hebben twee avondbezoeken in de kraam/zomerperiode plaatsgevonden. In de zomer/paarperiode (15 augustus - eind september) hebben twee inventarisaties plaatsgevonden gericht op de aanwezigheid van kraamverblijfplaatsen. Ook zijn er middernachtellingen uitgevoerd in de periode tussen 1 augustus en 15 september om vast te stellen of er zwermende gewone dwergvleermuizen in het plangebied aanwezig zijn. Zwermgedrag van de Gewone dwergvleermuis in deze periode is een indicatie voor de aanwezigheid van winterverblijfplaatsen.

De inventarisaties in de kraamperiode zijn uitgevoerd op 2 juni, 5 juli, 25 juli 2022. De inventarisaties in de paarperiode zijn uitgevoerd op 30 augustus en 28 september 2021 en de middernachtellingen zijn uitgevoerd op 12 en 31 augustus 2021. De weersomstandigheden (gemiddelde temperatuur, neerslag en gemiddelde windsnelheid) op deze dagen, de start- en eindtijden van de vleermuisinventarisaties en de tijd van zonsondergang (ZO), worden vermeld in tabel 1. De gegevens over de weersomstandigheden zijn ter plaatse gemeten of ingeschat door de waarnemers.

Tabel 1: Weersomstandigheden, start- en eindtijd en tijd van zonsondergang en zonsopkomst (ZO) en het aantal veldmedewerkers per veldbezoek (#VM) – Vleermuizen.*

Datum	Temp. (°C)	Wind (Bft)	Bewolking	Neerslag	Start	Eind	ZO	#VM
12-08-2021	15	1	4/8	Droog	00.00	02.00	n.v.t.	3
30-08-2021	15	2	6/8	Droog	21.00	00.00	20.32	3
31-08-2021	15	2	6/8	Droog	00.00	02.00	n.v.t.	3
28-09-2021	16	3	4/8	Droog	19.25	22.30	19.25	4
02-06-2022	8	1	2/8	Droog	03.20	05.30	05.26*	4
05-07-2022	14	1	0/8	Droog	21.50	00.15	22.02	3
25-07-2022	30	2-3	0/8	Droog	21.40	00.00	21.41	3

De inventarisaties zijn in de ochtend, avond en/of nacht uitgevoerd. De waarnemers waren zodanig gepositioneerd dat in stilstand minimaal 75% van de vleermuisgeschikte gevels te overzien waren. Alle vleermuisgeschikte delen waren te overzien wanneer de waarnemers een klein stuk liepen.

Tijdens de inventarisaties is vooral gelet op uitvliegende en invliegende vleermuizen en op vleermuizen die al rond zonsondergang actief waren. Wanneer een vleermuis rond zonsondergang wordt waargenomen, kan dit namelijk op de aanwezigheid van een verblijfplaats in de directe omgeving duiden. Dit omdat de meeste vleermuissoorten rond zonsondergang hun verblijfplaats verlaten en dan naar hun foerageergebieden vliegen. Vleermuizen die rond zonsondergang bij het te onderzoeken object worden waargenomen, hebben nog geen grote afstand af kunnen leggen, waaruit opgemaakt kan worden dat zij mogelijk in het object een verblijfplaats hebben. Tijdens de ochtendinventarisatie is gelet op invliegende vleermuizen.

Tijdens de inventarisaties in de paarperiode is tevens gelet op vleermuizen die werfroep (sociale geluiden om vrouwtjes te lokken) uitstoten en die paargedrag vertonen. Dergelijke geluiden en gedragingen kunnen duiden op de aanwezigheid van een paarverblijfplaats en/of paarterritorium.

Tijdens de veldbezoeken is gebruikgemaakt van heterodyne batdetectors (type Petterson D-1000X, Pettersson D-240X en Anabat scout). Met behulp van deze

batdetectors zijn de waargenomen vleermuizen gedetermineerd en is voldaan aan het vleermuisprotocol 2021.

Grondgebonden zoogdieren

Het onderzoek naar grondgebonden zoogdieren is uitgevoerd met behulp van wildcamera's. Dit zijn infraroodcamera's die beginnen met opnemen zodra ze beweging en/of een warmtebron detecteren. Op deze manier kunnen dieren op een minder arbeidsintensieve manier en zonder stress in hun natuurlijke habitat bestudeerd worden.

De camera's zijn op twee verschillende locaties in het plangebied en hebben beelden gemaakt over de periode van 15 maart tot en met 23 juni 2021 (tabel 4). Tijdens het verwisselen van de SD-kaartjes is ook gezocht naar sporen van marterachtigen.

De beelden die de camera's in het veld hebben gemaakt zijn op de computer bekeken waarbij alle door de camera's vastgelegde diersoorten genoteerd zijn. Ook zijn notities gemaakt over het gedrag dat de dieren vertoonden.

Tabel 2: Data waarop de cameravallen geplaatst, gecontroleerd en weggehaald zijn.

Datum	Activiteit
15-03-2022	Plaatsen van de wildcamera's
29-03-2022	Wildcamera's controleren
22-04-2022	Wildcamera's controleren
20-05-2022	Wildcamera's controleren
23-06-2022	Wildcamera's controleren en verwijderen uit het veld

5. Resultaten

5.1 Resultaten (en bevindingen) aanvullende Quicksan Terpstraat 16

Vleermuizen

Tijdens de aanvullende quickscan aan de Terpstraat 16 is vastgesteld dat de bebouwing binnen het plangebied, door de aanwezigheid van een spouwmuur, geschikt is om door vleermuizen als zomer-, paar-, kraam-, en winterverblijfplaats te worden benut. In de bomen binnen het plangebied zijn geen holtes, spleten, scheuren of losse stukken bast aangetroffen waardoor de aanwezigheid van verblijfsmogelijkheden voor boombewonende vleermuissoorten kan worden uitgesloten. Verder is de vegetatie in het plangebied geschikt om te worden benut door foeragerende vleermuizen. Overigens gezien de kleine omvang van deze beplanting (groenblijvende heggen en enkele bomen rond het gebouw) worden uitgesloten dat het essentieel foerageergebied betreft. Ook de aanwezigheid van essentiële vliegroutes voor vleermuizen binnen het plangebied worden uitgesloten door het ontbreken van hoog opgaande lijnvormige structuren. De aanwezigheid van verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuissoorten is binnen dit onderzoek onderzocht, hierbij is het gebouw aan de Terpstraat 16 meegenomen.

Vogels met een vaste verblijfplaats

Tijdens de quickscan zijn geen vogels met een vaste verblijfplaats of sporen van deze dieren in of nabij het plangebied waargenomen. Het dak van de bebouwing aan de Terpstraat 16 bestaat uit dakpannen welke vrij strak op elkaar liggen. Op enkele plekken is een kleine kier tussen de dakpannen aanwezig. Voor de Gierzwaluw bestaan geen mogelijkheden om bij het gebouw in te vliegen en deze te benutten als verblijfplaats. De helling van het dak is namelijk relatief flauw waardoor er voor gierzwaluwen geen geschikte aanvliegroutes aanwezig zijn. Bij de onderste rij dakpannen is mogelijk ruimte waar huismussen onder de dakpannen kunnen kruipen en gaan nestelen. Daarnaast biedt de bebouwing mogelijk broedgelegenheid voor verschillende soorten broedvogels zoals de Kauw of de Spreeuw. De vegetatie rondom de bebouwing biedt elementen zoals dekking, foerageermogelijkheden en zandige plekjes voor de Huismus. Desondanks zijn geen waarnemingen bekend van de Huismus in- en in de directe omgeving van het plangebied (waarnemingen.nl; Database NWC). Tijdens de controlerondes van de wildcamera's op 22 april, 20 mei en 23 juni is steeds voor een periode van een uur gepost bij de Terspstraat 16. Hierbij zijn geen huismussen gezien of gehoord in/nabij het plangebied. De Huismus betreft een honkvaste soort die het gehele jaar in de buurt blijft van zijn eenmaal gekozen nest. Om deze reden wordt het in dit geval voldoende aannemelijk geacht dat de Huismus niet in het plangebied voorkomt. Verder zijn geen nesten van kraaiachtigen aangetroffen in de aanwezige bomen, welke door soorten als de Buizerd en de Sperwer kunnen worden ingenomen

en uitgebouwd tot een horst. De vegetatie in het plangebied biedt wel broedgelegenheid voor algemene broedvogels zoals de Merel.

Grondgebonden zoogdieren

Tijdens de quickscan zijn geen sporen van (stikt) beschermde grondgebonden zoogdieren binnen het plangebied aangetroffen. De bebouwing aan de Terpstraat 16 bevat geen openingen of kieren waardoor (stikt) beschermde grondgebonden zoogdiersoorten, zoals de Steenmarter, de bebouwing kunnen betreden en benutten als verblijfplaats. De vegetatie in het plangebied kan door (kleine) marterachtigen als (onderdeel van) foerageergebied, schuilplek of migratiestrook worden benut. Overigens betreft de vegetatie rondom het gebouw aan de Terpstraat 16 op zichzelf geen essentieel element van de leefomgeving van marterachtigen.

5.2 Resultaten aanvullend onderzoek

Vleermuizen

Tijdens de verschillende veldinventarisaties zijn vier verschillende soorten vleermuizen waargenomen, namelijk de Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) en de Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), de Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) en de Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*). De Gewone dwergvleermuis is bij alle veldbezoeken in het plangebied waargenomen, de Ruige dwergvleermuis is waargenomen bij de avondbezoeken in de paarperiode en tijdens twee veldbezoeken in de kraamperiode. De Rosse vleermuis is tijdens twee veldbezoeken in de kraamperiode waargenomen en de Laatvlieger werd waargenomen bij het laatste bezoek op 25 juli 2022.

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn in totaal op acht locaties verblijfplaatsen vastgesteld van de Gewone dwergvleermuis. Dit betroffen allemaal verblijfplaatsen van solitaire individuen. Drie verblijfplaatsen werden vastgesteld tijdens een middernachtelling op 31 augustus 2021, tijdens deze telling werden rond middernacht (00.11 uur) op drie verschillende locaties roepende vleermuizen vanuit de spouwmuur aan de zuidoostzijde van gebouw 1 gehoord. Tijdens het veldbezoek op 2 juni 2022 werd in gebouw 3 een invliegend individu waargenomen aan de oostzijde van het gebouw onder een raamkozijn op de 1e verdieping om 04.44 uur (092.620-445.195). Verder werd tijdens het veldbezoek van 5 juli een uitvliegende Gewone dwergvleermuis waargenomen bij een openstootvoeg ter hoogte van de 2e verdieping aan de westzijde van gebouw 1 (092.700-445.176). Bij het veldbezoek van 25 juli werden drie gewone dwergvleermuizen uitvliegend waargenomen vanuit de raamomlijsting en vanonder de daklijst op drie verschillende locaties vanuit gebouwen 1 en 2. Deze drie verblijfplaatsen zijn aangetroffen aan de westzijde van de gebouwen en de waarnemingen werden gedaan tussen 22.13 en 22.54 uur (figuur 1, p 24).

Verder werd tijdens de veldbezoeken de paarperiode meermaals baltsgedrag van de Gewone dwergvleermuis in het plangebied waargenomen. Bij het avondbezoek van 30 augustus werden twee baltsende mannetjes nabij gebouw 1 en 2 waargenomen. Tijdens de daaropvolgende middernachtelling (31 augustus) werden naast een baltsend individu in het oosten van het plangebied ook (ten minste) twee baltsende individuen in het westen van het plangebied waargenomen. Op basis van deze waarnemingen lijken er ten minste vier baltsterritoria van de Gewone dwergvleermuis in/nabij het plangebied aanwezig te zijn. Tijdens het veldbezoek van 28 september werden tenminste twee baltsende mannetjes in het plangebied waargenomen.

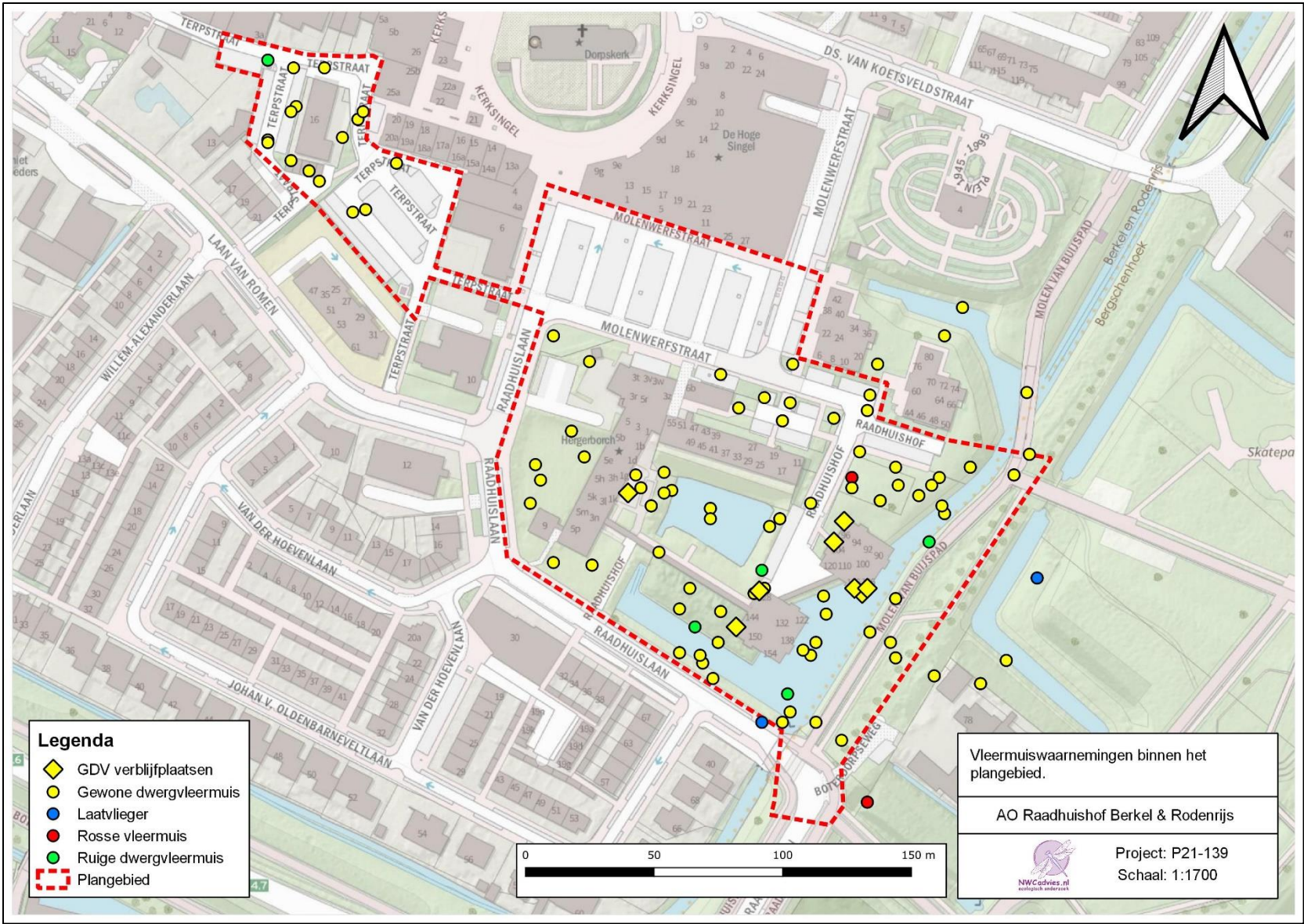
Foeragerende vleermuizen werden voornamelijk waargenomen boven het wateroppervlak en nabij vegetatie in het zuiden en oosten van het plangebied. Naast de Gewone dwergvleermuis werd ook de Ruige dwergvleermuis enkele keren foeragerende op deze locaties waargenomen. Op piekmomenten werden tot zes foeragerende gewone dwergvleermuizen op deze locaties waargenomen. De Gewone dwergvleermuis werd ook foeragerend waargenomen ten westen van gebouw 3 en rondom de vegetatie bij gebouw 4 in het westen van het plangebied. Waarnemingen van de Rosse vleermuis en de Laatvlieger betroffen alleen passerende individuen. Tabel 3 (p 21) biedt een uitgebreid beschrijvend overzicht van alle vleermuiswaarnemingen per veldbezoek en figuur 1 (p 24) biedt een ruimtelijke weergave van de vleermuiswaarnemingen.

Tabel 3: Vleermuiswaarnemingen in het plangebied.

Datum	Waargenomen soorten	Aantallen en gedrag
12-08-2021 middernachtelling	Gewone dwergvleermuis <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Enkele individuen (3) foeragerend boven het water in het zuidoosten van het plangebied om 00.29 uur. Enkele individuen (3) foeragerend rondom het voormalige woonzorgcentrum tussen 00.09 en 01.36 uur. Enkele foeragerende (2) individuen rondom het gebouw aan Terpstaart 16 om 01.10 uur. Enkele passerende individuen (3) verspreid door het plangebied tussen 00.09 en 01.08 uur. Enkele passerende (2) individuen 00.25 uur en 01.56 uur.
30-08-2021 paarperiode avond	Gewone dwergvleermuis <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Enkele individuen (2) baltsend nabij de gebouwen 1 en 2 om 21.45 en 21.57 uur. Een individu foeragerend in het noordoosten van het plangebied om 21.16 uur. Enkele individuen (2) foeragerend boven het water in het midden van het plangebied om 21.29 en 22.06 uur
	Ruige dwergvleermuis <i>Pipistrellus nathusii</i>	Een individu foeragerend boven het water in het zuidoosten van het plangebied om 21.50 uur.

31-08-2021 middernachttelling	Gewone dwergvleermuis <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Enkele individuen (3) roepend vanuit de spouwmuur van gebouw 1 (op verschillende locaties aan de oostzijde van het gebouw) om 00.11 uur. Een individu baltsend in het westen van het plangebied nabij gebouw 4 om 00.23 uur. Enkele individuen (2) baltsend in het westen van het plangebied nabij gebouw 4 om 01.06 uur. Een individu baltsend in het oosten van het plangebied om 01.37 en 01.49 uur. Een individu foeragerend boven het water in het midden van het plangebied om 00.04 uur. Een individu passerend in oostelijke richting boven de Molenwegstraat om 01.12 uur. Een individu passerend in oostelijk richting in het westen van het plangebied om 01.11 uur.
28-09-2021 Paarperiode Avond	Gewone dwergvleermuis <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Een baltsend individu in het westen van het plangebied om 20.09 en 20.43 uur. Een baltsend individu in het noordoosten van het plangebied tussen 20.31 en 21.59 uur. Een foeragerend individu in het westen van het plangebied om 19.59 en 20.30 uur. Een individu passerend in het westen van het plangebied om 22.04 uur. Een foeragerend individu in het noordoosten van het plangebied om 22.10 uur. Enkele foeragerende (3) individuen in het oosten van het plangebied tussen 20.47 en 22.01 uur. Enkele individuen (2) foeragerend boven het water in het zuidoosten van het plangebied tussen 19.59 en 22.12 uur. Enkele individuen foeragerend boven het water en de vegetatie in het midden van het plangebied tussen 19.59 en 21.30 uur.
	Ruige dwergvleermuis <i>Pipistrellus nathusii</i>	Enkele individuen (2) passerend in het oosten van het plangebied om 20.26 en 21.47 uur.
02-06-2022 Kraamperiode ochtend	Gewone dwergvleermuis <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Een invliegend individu bij gebouw 3 aan de oostzijde van het gebouw onder een raamkozijn op de 1^e verdieping om 04.44 uur (092.620-445.195). Enkele individuen (4) passerend in het oosten van het plangebied tussen 03.51 en 04.58 uur. Enkele individuen (6) foeragerend boven het water en vegetatie in het oosten van het plangebied en boven het water iets ten noordoosten van het plangebied tussen 03.40 en 04.14 uur. Een passerend individu in het westen van het plangebied om 04.47 uur.
	Ruige dwergvleermuis <i>Pipistrellus nathusii</i>	Enkele individuen (2) passerend verspreid door het plangebied om 03.51 en 04.57 uur. Een individu foeragerend boven het water in het zuidoosten van het plangebied om 04.00 uur. Een passerend individu in het westen van het

		plangebied om 04.06 uur.
05-07-2022 Kraamperiode Avond	Gewone dwergvleermuis <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Een individu uitvliegend uit een openstootvoeg ter hoogte van de 2 ^e verdieping aan de westzijde van gebouw 1 (092.700-445.176). Enkele individuen (3) foeragerend in het westen van het plangebied om 23.06 uur. Enkele individuen (5) foeragerend boven het water en rond de vegetatie in het oosten van het plangebied tussen 22.59 en 23.45 uur. Enkele individuen (4) passerend verspreid door het plangebied tussen 22.38 en 23.53 uur.
	Ruige dwergvleermuis <i>Pipistrellus nathusii</i>	Een individu foeragerend boven het wateroppervlak in het oosten van het plangebied om 23.56 uur.
	Rosse vleermuis <i>Nyctalus noctula</i>	Een individu passeren in het plangebied in oostelijke richting om 22.36 uur.
25-07-2022 Kraamperiode Avond	Gewone dwergvleermuis <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Enkele uitvliegende individuen (3) vanuit de raamomlijsting en vanonder de daklijst op drie verschillende locaties vanuit gebouwen 1 en 2. Alle verblijfplaatsen zijn aangetroffen aan de westzijde. Waarnemingen zijn gedaan tussen 22.13 en 22.54 uur. Enkele individuen (7) foeragerend verspreid door het plangebied tussen 22.28 en 23.45 uur. Enkele individuen (4) passerend verspreid door het plangebied waargenomen tussen 22.12 en 22.37 uur. Een passerend individu in het westen van het plangebied om 22.37 uur. Een foeragerend individu in het westen van het plangebied om 23.36 uur.
	Laatvlieger <i>Eptesicus serotinus</i>	Enkele individuen (2) passerend ten zuiden en ten oosten van het plangebied om 22.36 en 22.46 uur.
	Rosse vleermuis <i>Nyctalus noctula</i>	Een individu passerend in het zuidoosten van het plangebied om 22.36 uur. Een individu passerend boven het plangebied om 22.57 uur.

Figuur 1: Waarnemingen van vleermuizen inclusief de aangetroffen verblijfplaatsen in en nabij het plangebied.

Grondgebonden zoogdieren

De wildcamera's hebben verschillende (zoogdier)soorten vastgelegd. Een overzicht van de verschillende soorten die door de twee camera's zijn gefilmd is te zien in tabel 4.

De wilcamera's in het plangebied hebben geen (strikt) beschermde grondgebonden zoogdiersoorten vastgelegd. Wel werden onder andere de Bosmuis (*Apodemus sylvaticus*) en de Bruine rat (*Rattus norvegicus*) en verschillende broedvogels in het plangebied waargenomen.

Tabel 4: Overzicht van de waargenomen diersoorten op de wildcamera's binnen het plangebied.

Camera	Waargenomen diersoorten
Camera 30 092.637- 445.184	Bosmuis, Bruine rat, Ekster, Grote Canadese gans, Heggemus, Hond, Huiskat, Koolmees, Merel, Pimpelmees, Roodborst, Waterhoen, Winterkoning.
Camera 2 092.578- 445.206	Bosmuis, Ekster, Heggemus, Houtduif, Huiskat, Merel, Koolmees, Roodborst, Zanglijster.

6. Effecten, verplichtingen en aanbevelingen

Vleermuizen

Middels het aanvullend onderzoek is vastgesteld dat de Gewone dwergvleermuis gebouwen 1, 2 en 3 binnen het plangebied benut als verblijfplaats. In totaal zijn 8 zomerverblijfplaatsen in het plangebied aangetroffen. Dit betroffen vijf verblijfplaatsen in gebouw 1, twee verblijfplaatsen in gebouw 2 en één verblijfplaats in gebouw 3 (figuur 1, p 24). Daarnaast zijn er tenminste 4 baltsterritoria in/nabij het plangebied aangetroffen waarvan twee in het westen en twee in het oosten van het plangebied.

De verblijfplaatsen van alle soorten vleermuizen zijn strikt beschermd. Wanneer deze verblijfplaatsen verstoord of vernietigd worden als gevolg van de geplande werkzaamheden, leidt dit tot overtreding van de Wet natuurbescherming (artikel 3.5, lid 2 & 4). Binnen de voorgenomen plannen wordt het westelijke deel van gebouw 3, gelegen aan de Raadhuislaan gesloopt, inclusief de overdekte loper richting het Raadhuishof. Ook gebouw 4 zal binnen de voorgenomen ontwikkelingen worden gesloopt. Binnen de voorgenomen ontwikkelingen zal de aangetroffen zomerverblijfplaats van de Gewone dwergvleermuis in gebouw 3 verloren gaan. Daarnaast zijn er 2 paarterritoria aangetroffen van de Gewone dwergvleermuis nabij gebouw 4. Het kan niet worden uitgesloten dat deze dieren gebouw 4 als paarverblijfplaats benutten. Van de wervende gewone dwergvleermuizen die zijn waargenomen in het oosten van het plangebied wordt aangenomen dat gebouwen 1 en 2 als paarverblijfplaats fungeren.

Bij de inventarisaties zijn ook foeragerende vleermuizen binnen het plangebied vastgesteld. Met name de vegetatie rondom gebouw 3 en de watergang in het oosten van het plangebied werden intensief benut door de Gewone- en ook de Ruige dwergvleermuis.

Verplichtingen en aanbevelingen

De voorgenomen ontwikkelingen zullen leiden tot overtreding van verbodsbepalingen zoals deze staan beschreven in de Wet natuurbescherming (artikel 3.5, lid 2 & 4). Ontheffing van deze verbodsbepalingen is benodigd en er dienen compenserende maatregelen te worden voor het ongeschikt raken van deze verblijfslocaties. Er dient een activiteitenplan te worden opgesteld waarin zowel compenseerde als mitigerende maatregelen staan beschreven waaronder het aanbieden van vervangende zomer- en paarverblijfplaatsen. Dergelijke voorzieningen moeten onder begeleiding van een Gewone dwergvleermuisdeskundige worden gerealiseerd.

De beplanting rondom gebouwen 3 en 4 zal binnen de huidige plannen worden verwijderd. Dergelijke beplanting is beschermd als deze van essentieel belang is voor de in het gebied voorkomende vleermuizen (BIJ12, 2017_a; bijlage 2).

Beplanting is van essentieel belang voor vleermuizen wanneer geen andere geschikte alternatieve vliegroutes tussen foerageergebied en verblijfplaats(en) aanwezig zijn, wanneer geen andere elementen in de omgeving aanwezig zijn die tijdens slecht weer beschutting kunnen bieden, wanneer deze een gunstig microklimaat creëren rondom verblijfplaatsen of wanneer (gedurende bepaalde seizoenen) geen ander foerageergebied in de omgeving aanwezig is (bijlage 2).

Van alle bovengenoemde scenario's blijkt geen sprake en vandaar wordt niet gesproken van essentieel(e) foerageergebied. In de directe omgeving van het plangebied bevinden zich voldoende alternatieve foerageergebieden voor vleermuizen, zoals de watergang inclusief vegetatie in het oosten van het plangebied, de bomen langs het Hondenpark Berkel en het Urban sportpark.

Grondgebonden zoogdieren

Binnen het aanvullend onderzoek met wildcamera's zijn geen (strikt) beschermde soorten in het plangebied aangetroffen. Op basis van de resultaten van het veldonderzoek kan de aanwezigheid van strikt beschermde grondgebonden zoogdieren redelijkerwijs worden uitgesloten. Ten aanzien van deze soortengroep bestaan geen verdere verplichtingen behalve de zorgplicht.

Overige broedvogels

In/op de bebouwing en de vegetatie in het plangebied zijn verschillende nestplaatsen van (algemene) broedvogels vastgesteld. Broedsels van alle broedvogels zijn beschermd wanneer deze in gebruik zijn (van nestbouw tot het uitvliegen van de jongen). Werkzaamheden die een verstoringe aard kunnen hebben op aanwezige broedgevallen in de vegetatie of bebouwing dienen uitgevoerd te worden buiten de broedperiode (globaal: maart tot en met augustus). Indien dit niet mogelijk is dient vooraf aan de werkzaamheden een broedvogelcheck uitgevoerd te worden door een ecologisch deskundige.

Zorgplicht

Tenslotte geldt voor alle plant- en diersoorten (ook de onbeschermden) de zorgplicht. Deze houdt in dat mogelijke nadelige gevolgen voor planten en dieren, voor zover redelijk, zoveel mogelijk vermeden moeten worden. Manieren om aan de zorgplicht te voldoen zijn bijvoorbeeld;

- in verband met verstoring van aanwezige dieren worden de werkzaamheden zoveel mogelijk overdag uitgevoerd;
- werkzaamheden zoveel mogelijk uitvoeren buiten de kwetsbare periode van de te verwachten soorten;
- aanwezige beplanting binnen het plangebied (met name bomen en struiken) zoveel mogelijk behouden.

Referenties

BIJ12, 2017_a. *Kennisdocument Gewone dwergvleermuis Pipistrellus pipistrellus*. Versie 1.0, juli 2017. Geraadpleegd via: <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-004-Kennisdocument-Gewone-dwergvleermuis-1.0.pdf>

BIJ12, 2017_b. *Kennisdocument Ruige dwergvleermuis Pipistrellus nathusii*. Versie 1.0, juli 2017. Geraadpleegd via: <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-018-Kennisdocument-Ruige-dwergvleermuis-1.0.pdf>

BIJ12, 2017_c. *Kennisdocument Huismus Passer domesticus*. Versie 2.0, juni 2022, geraadpleegd via: <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2022/06/Kennisdocument-Huisumus-Versie-2.0-juni-2022.pdf>

Kreté, G., 2020. *Quickscan flora en fauna t.b.v. de herontwikkeling locatie "Hergerborch/Centrum Berkel Oost"* [Foto's: NWC] Met lit. opg., Dordrecht: Strix/NWC.

Vleermuisvakberaad, Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging. 2021. *Vleermuisprotocol 2021*. www.netwerkgroenebureaus.nl en www.zoogdiervereniging.nl

Zoogdiervereniging.nl

Bijlage 1: Beschermde soorten Wet natuurbescherming

In het kader van de Wet natuurbescherming worden alle in Europa voorkomende en in het wild levende vogels en onderstaande soorten uit overige soortgroepen beschermd:

Amfibieën	Dwergvinvis	Otter	Weekdieren
<u>Habitatrichtlijn</u>	Gewone dolfin	Wilde kat	<u>Overige soorten</u>
Boomkikker	Gewone spitsdolfijn	Wolf	Bataafse stoommossel
Geelbuikvuurpad	Gewone vinvis		Platte schijfhoren
Heikikker	Griend	<u>Overige soorten</u>	
Kamsalamander	Grijze dolfin	Aardmuis	
Knoflookpad	Kleine zwaardwalvis	Boommarter	Sporenplanten/mossen
Poelkikker	Narwal	Bosmuis	<u>Habitatrichtlijn</u>
Rugstreeppad	Noordse vinvis	Bunzing	Kleine vlotvaren
Vroedmeesterpad		Damhert	
		Das	<u>Overige soorten</u>
<u>Overige soorten</u>	Vleermuizen	Dwergmuis	Blaasvaren
Alpenwatersalamander	<u>Habitatrichtlijn</u>	Dwergspitsmuis	Groensteel
Bruine kikker	Baardvleermuis	Edelhert	Schubvaren
Gewone pad	Brechsteins vleermuis	Eekhoorn	
Kleine watersalamander	Bosvleermuis	Egel	
Meerkikker	Brandts vleermuis	Eikelmuis	Zaadplanten
Middelste groene kikker	Franjestaart	Gewone Bosspitsmuis	<u>Habitatrichtlijn</u>
Vinpootsalamander	Gewone dwergvleermuis	Gewone zeehond	Drijvende waterweegbree
Vuursalamander	Gewone grootoorvleermuis	Grote bosmuis	Groenknolorchis
	Grijze grootoorvleermuis	Haas	Kruipend moerasscherm
	Grote hoefijzerneus	Hermelijn	Liggende raket
Vissen	Grote rosse vleermuis	Huisspitsmuis	Zomerschroeforchis
<u>Habitatrichtlijn</u>	Ingekorven vleermuis	Konijn	
Houting	Kleine dwergvleermuis	Ondergrondse woelmuis	<u>Overige soorten</u>
Steur	Kleine hoefijzerneus	Ree	Akkerboterbloem
	Laatvlieger	Rosse woelmuis	Akkerdoornzaad
<u>Overige soorten</u>	Meervleermuis	Steenmarter	Akkerogentroost
Beekdonderpad	Mopsvleermuis	Tweekleurige bosspitsmuis	Beklierde ogentroost
Beekprik	Noordse vleermuis	Veldmuis	Berggamander
Elrits	Rosse vleermuis	Veldspitsmuis	Bergnachtorchis
Gestippelde alver	Ruige dwergvleermuis	Wezel	Blauw guichelheil
Grote modderkruiper	Tweekleurige vleermuis	Waterspitsmuis	Bokkenorchis
Kwabaal	Vale vleermuis	Wezel	Bosboterbloem
		Wild zwijn	Bosdravik
		Woelrat	Brave hendrik
Zeezoogdieren	Landzoogdieren		Brede wolfsmelk
<u>Habitatrichtlijn</u>	<u>Habitatrichtlijn</u>	Kreeftachtige	Breed wollegras
Bruinvis	Bever	<u>Overige soorten</u>	Bruinrode wespenorchis
Bultrug	Hamster	Europese rivierkreeft	Dennenorchis
Butskop	Hazelmuis		Dreps
Dwergpotvis	Lynx		Echte gamander
Gestreepte dolfin	Noordse woelmuis		Franjegotiaan

Geelgroene Wespenorchis	Vliegenorchis
Geplooid vrouwenmantel	Vroege ereprijs
Getande veldsla	Wilde averuit
Gevlekt zonneroosje	Wilde ridderspoor
Glad biggenkruid	Wilde weit
Gladde zegge	Wolfskers
Groene nachtorchis	Zandwolfsmelk
Groot spiegelklokje	Zinkviooltje
Grote bosaardbei	Zweedse kornoelje
Grote leeuwenklauw	

Haften

Habitatrichtlijn

Oeveraas

Libellen

Habitatrichtlijn

Bronslibel

Gaffellibel

Gevlekte witsnuitlibel

Soepschildpad

Zandhagedis

Overige soorten

Adder

Hazelworm

Levendbarende hagedis

Ringslang

Bijlage 2: Vleermuizen en ruimtelijke ingrepen

Vleermuizen en hun leefgebied worden beschermd door de Wet natuurbescherming. In deze wet is bepaald dat in het geval van een ruimtelijke ingreep ruim van tevoren bekeken moet worden of de ingreep nadelige invloed kan hebben op vleermuizen en hoe hiermee omgegaan moet worden.

Verblijfplaatsen

Vleermuizen maken het hele jaar door gebruik van verschillende verblijfplaatsen (o.a. in bomen en gebouwen). Vleermuisverblijfplaatsen zijn op te delen in verschillende typen: winterverblijfplaats (waar overwinterd wordt), dagkwartieren (waar de mannetjes in de kraamkolonieperiode overdag zitten, alleen of in kleine groepjes), kraamkolonies (vrouwtjes en hun jongen, vaak in grote groepen), paarverblijven (waar gepaard wordt, vaak in het najaar, soms gelijk aan de winterverblijfplaats) en tussenkwartieren (gebruikt in de periode tussen overwinteren en de zomerperiode in). Per type verblijfplaats gebruiken vleermuizen vaak meerdere verblijven waar tussen gewisseld wordt, bijvoorbeeld wanneer elders het klimaat geschikter is of om aan parasieten te ontkomen. Vleermuizen zijn wel zeer honkvast wat betreft de typen verblijven die ze gebruiken. Dit betekent dat hun verblijven belangrijk zijn voor instandhouding van de populatie en dat deze daarom beschermd worden door de wet.

Sinds mei 2009 is het Vleermuisprotocol vastgesteld. Dit is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging VZZ in overleg met de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Het protocol dient als leidraad voor het bepalen hoe en hoe vaak geïnventariseerd moet worden om te voldoen aan de wetgeving. Voor het bepalen of een gebouw of een potentieel geschikte boom van belang is als vleermuisverblijfplaats, is over het algemeen een langlopend onderzoek nodig (van april/mei t/m september/oktober) en zijn 4 tot 7 bezoeken nodig. Om onnodige vertraging te voorkomen, wordt daarom aangeraden om in de planning van de voorgenomen plannen rekening te houden met deze onderzoeksperiode.

Maatregelen ten behoeve van vleermuizen zijn nodig:

- indien sprake is van een verblijfplaats die van significant belang is of zou kunnen zijn en/of;
- indien vleermuizen aangetroffen zijn.

Er is sprake van een significant belangrijke verblijfplaats (ook wel vaste verblijfplaats genoemd, een verblijfplaats die van belang is voor een populatie) als:

- er sprake is van een kraamkolonie;
- er sprake is van een belangrijke overwinteringsplaats of paarplaats;
- er geen alternatieve verblijfplaatsen in de directe omgeving beschikbaar zijn;
- de gunstige staat van instandhouding van de (populatie van) de soort in het geding is bij het verdwijnen van de verblijfplaats.

De te nemen maatregelen moeten er voor zorgen dat verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming niet overtreden worden. Dit betekent dat er geen dieren gedood, verwond of actief verstoord mogen worden en dat in geval van significant belangrijke verblijfplaatsen deze behouden moeten blijven of anders tijdig op een goede manier vervangen dienen te worden. De functie die het leefgebied voor de betreffende populatie vervult, moet onverminderd blijven bestaan.

Om te voorkomen dat dieren gedood, verwond of actief verstoord worden, kunnen de volgende mitigerende maatregelen nodig zijn:

- niet slopen in de winterslaaperperiode (in deze periode kan zelden met zekerheid worden vastgesteld dat vleermuizen afwezig zijn in een potentieel geschikt en onoverzichtelijk object, omdat ze dan ook 's nachts passief zijn. Dat maakt ze in deze periode overigens extra kwetsbaar);
- vlak voor de sloop onderzoeken of er individuen aanwezig zijn in het te slopen object. Zijn deze wel aanwezig dan geldt dat gewacht moet worden tot het dier of de dieren weg zijn.

Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn kan een ontheffing aangevraagd worden bij de provincie waarin de ingreep plaatsvindt. Een afwijzingsbrief, die stelt dat geen ontheffing nodig is, 'omdat als de voorgestelde maatregelen genomen worden er immers geen verboden overtreden worden' geldt als goedkeuring van de voorgestelde maatregelen. Zijn de maatregelen niet voldoende, dan moeten deze aangepast worden. Als dat niet mogelijk is of wanneer compenserende maatregelen nodig zijn (bijvoorbeeld aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen), is een ontheffing nodig. Deze wordt alleen verstrekt in geval van projecten waarbij sprake is van een groot openbaar belang.

Jachtgebied en vliegroutes

Naast verblijfplaatsen bestaat het leefgebied van vleermuizen ook uit foerageergebied en vliegroutes (vaak bomenrijen of waterlopen). Deze zijn ook beschermd als zij van significant belang zijn. Zij gelden als significant belangrijk indien bij aantasting de functionaliteit van de verblijfplaats(en) in het geding komt. Is dat het geval, dan zijn maatregelen nodig die dit voorkomen, anders is een ontheffing nodig. Ook hier geldt dat deze alleen verstrekt wordt in geval van projecten waarbij sprake is van een groot openbaar belang.

Bijlage 3: Vogels en ruimtelijke ingrepen

Als mitigerende maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Wet natuurbescherming aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren. Indien goedgekeurd, wordt door de provincie een “positieve afwijzing” afgegeven.

Als geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen of wanneer compenserende maatregelen nodig zijn (bijvoorbeeld het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen), dient een ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn.

De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- Is er een wettelijk belang?
- Is er een andere bevredigende oplossing?
- Komt de gunstige staat van instandhouding in gevaar?

“Ruimtelijke inrichting en ontwikkeling” of een “dwingende reden van groot openbaar belang” gelden echter niet als een wettelijk belang. Dit betekent dat de provincie in het kader van ruimtelijke ingrepen alleen een positieve afwijzing af kan geven.

Bescherming van vogelnesten

Artikel 3.1 lid 2 uit de Wet natuurbescherming luidt:

“Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen”.

Voorafgaand en tijdens de werkzaamheden moet rekening gehouden worden met eventueel aanwezige vogelnesten. Er is sprake van een nest wanneer er nestindicatief gedrag is waargenomen en/of er een broedsel aanwezig is. Het vernielen of beschadigen van een nest is verboden. Dit geldt voor alle vogelsoorten. De meeste vogels maken echter elk broedseizoen een nieuw nest of zijn goed in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen onder de bescherming van de Wnb wanneer het in gebruik is (tijdens het broedseizoen). Wanneer een dergelijk nest niet in gebruik is, is geen ontheffing nodig voor het vernielen of beschadigen ervan.

Verstoring van vogels is ook verboden, maar er bestaat een uitzondering voor verstoring die niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort (artikel 3.1 lid 5 Wnb). Dit betekent dat verstoring tijdens het broedseizoen toegestaan is, mits de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort gewaarborgd blijft.

Een (beperkt) aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Verblijfplaatsen van deze vogelsoorten zijn niet alleen beschermd wanneer ze in gebruik zijn, maar het hele jaar:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: Steenuil).

2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boomvalk, Buizerd en Ransuil).

Tot slot is er nog een categorie 5: Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Voor deze soorten is extra onderzoek nodig, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd; deze soorten zijn namelijk *wel* jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Hieronder de lijst met jaarrond beschermde vogelnesten:

Nesten van de volgende soorten zijn jaarrond beschermd indien ze nog in functie zijn:

Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>
Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>
Huisemus	<i>Passer domesticus</i>
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>
Oehoe	<i>Bubo bubo</i>
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>
Ransuil	<i>Asio otus</i>
Roek	<i>Corvus frugilegus</i>
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>
Steenuil	<i>Athene noctua</i>
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>
Zwarte wouw	<i>Milvus migrans</i>

Nesten van de volgende soorten zijn niet jaarrond beschermd (categorie 5), maar hiervan is inventarisatie wel gewenst:

Blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>
Boerenwaluw	<i>Hirundo rustica</i>
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>
Boomklever	<i>Sitta europaea</i>
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>
Bosuil	<i>Strix aluco</i>
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>
Draaihals	<i>Jynx torquilla</i>
Eider	<i>Somateria mollissima</i>
Ekster	<i>Pica pica</i>
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
Glanskop	<i>Parus palustris</i>
Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>
Groene specht	<i>Picus viridis</i>
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>
Hop	<i>Upupa epops</i>
Huiswaluw	<i>Delichon urbica</i>
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>
Kleine vliegenvanger	<i>Ficedula parva</i>
Koolmees	<i>Parus major</i>
Kortsnavelboomkruiper	<i>Certhia familiaris macrodactyla</i>
Oeverwaluw	<i>Riparia riparia</i>
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>
Raaf	<i>Corvus corax</i>
Ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>
Zeearend	<i>Haliaeetus albicilla</i>
Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>
Zwarte mees	<i>Parus ater</i>
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>